

Проф. др *Миланко Зорић*, пуковник

Наглашавајући да је војна интервенција најдрастичнији облик интервенције претњом или употребом оружане силе и других средстава ради потчињавања воље противника, аутор највећу пажњу посвећује објашњењу суштине, циљева и одлика посебних врста војних интервенција. Сматра да је војна интервенција синоним или облик оружане агресије, злочин против међународног мира и безбедности и правно забрањен акт, који се не може оправдати никаквим разлозима и околностима. Указује на реалну опасност од претварања мировних и „хуманитарних“ операција под мандатом Савета безбедности УН у инострану војну интервенцију и агресију уколико се снаге УН или неког војног савеза или коалиције под мандатом УН или без тог мандата претворе у борбене снаге и сврстају на једну од страна у унутрашњем оружаном сукобу у некој држави и тако постану зараћена страна. Већина војних интервенција била је коалиционе или колективне природе, како би се прикрили империјалистички и хегемонистички мотиви и одлучујуће учешће великих сила под изговором „међународне акције“ и избегла осуда светске јавности и Уједињених нација. Аутор сматра да постоје различите стратегије војне интервенције, а условљене су циљевима и врстама интервенције, ангажованим снагама и средствима и методама употребе, стањем у међународним односима и у земљи у којој се интервенише, и другим чиниоцима. У чланку су разматране стратегије уништења, исцрпљивања, притисака и застрашивања, подређивања и пацификације, узастопних изненадних удара и комбинована стратегија. Аутор наглашава да су снаге за брзе војне интервенције инструмент политике силе и интервенционизма неких великих и регионалних сила. Сматра да су војне и друге интервенције и унутрашњи оружани сукоби највећа опасност за безбедност малих држава, првенствено оних у зонама „виталних интереса“ великих сила, које немају довољно снага за одвраћање и сузбијање иностране интервенције.

## Увод

Политика силе и интервенционизма је константа у понашању неких великих и регионалних сила и њихових војних савеза и коалиција у међународним односима, пре свега у преломним историјским тренуцима при стварању „нових поредака“. Ратови, агресије и разне интервенције стални су пратиоци историје људског друштва. Оружана интервенција је специфичан вид агресије. Обухвата разноврсне поступке, методе и средства војне, субверзивне и обавештајно-извиђачке, психолошко-пропагандне и друге природе с позиције силе и насиља, усмерене на

дестабилизацију земље и изазивање кризе и унутрашњих оружаних сукоба, промену система и свргавање режима, или на стабилизовање стања и очување марионетског режима. То су, првенствено, агресивне претње и војни притисци, војне операције и неоружане активности оружаних снага интервенијента, психолошко-пропагандни и медијски рат, неконвенционална дејства, субверзија и тероризам, изазивање грађанских немира и политичких антагонизама, иницирање и организовање грађанских ратова и других унутрашњих сукоба и пружање војне помоћи и подршке једној од страна у сукобу, организовање и извођење државних удара, војних пучева и насилних преврата, довођење на власт послушне гарнитуре и остваривање других циљева интервенијента и његових штићеника и зависника.

Употреба оружаних снага интервенијента је понекад ограничена на подршку једној или двома странама у унутрашњем оружаном сукобу против треће, уз избегавање ширег ратног сукоба и потпуног војног пораза противника. За извођење оружане интервенције употребљавају се унапред припремљене снаге за брзе војне интервенције или накнадно одређене снаге, затим обавештајне и друге службе и информативно-пропагандне агенције, снаге државе заступника и снаге владе земље домаћина или снаге устаничког и побуњеничког покрета, уз подршку и помоћ интервенијента.

Највеће опасности по светски мир и безбедност, а понајпре по мир и безбедност у Европи и Евроазији садржане су у политици и стратегији наметања хегемонистичког америчко-немачког „новог светског поретка“, ширењу НАТО-а на Исток, до граница Руске Федерације (и њеном стратешком окруживању), офанзивној доктрини глобализма и политичкој идеологији атлантизма, католичко-протестантском прозелитизму и исламском фундаментализму, потчињавању Уједињених нација вођству НАТО-а, под командом САД, колективним оружаним интервенцијама западних војних савеза под формалним мандатом Савета безбедности УН, или без тог мандата, и локалним оружаним агресијама и војним интервенцијама њихових држава заступника и вазала, уз ваздухопловну и ракетну подршку и помоћ НАТО-а и асистенцију органа Уједињених нација. Северноатлантски пакт и неке новостворене државе клијенти постали су војни сервис Уједињених нација и САД у успостављању америчке хегемоније и доминације у свету.

---

### ***Суштина и циљеви војне интервенције***

---

Војна интервенција је својеврстан облик или синоним оружане агресије у којој једна или више држава, војни савез, нека коалиција или међународна организација ангажују делове оружаних и других снага на територији друге државе или групе држава с намером да се сачува и одржи или свргне законита влада, да се сачува или промени државно и друштвено уређење, или да се подржи насилна сецесија делова једне суверене државе и остваре други политички и војни циљеви и интереси

интервенционистичке силе и њених зависника и штићеника. Војна интервенција је најчешће повезана с грађанским ратом, односно оружаном револуцијом и контрареволуцијом и другим унутрашњим оружаним, политичким, верским, етничким и међунационалним сукобима и кризом и хаосом у земљи, с ванпарламентарним насилним превратом (пуч, државни удар, стихично распадање власти и настанак паралелних органа власти), затим с међународном изолацијом и економским „ратом“ и општом блокадом. Тако се инострана оружана интервенција у оружану побуну, револуционарни устанак и грађански рат или у други унутрашњи сукоб на страни једне или двеју страна у сукобу против треће стране претвара у оружану агресију и међудржавни (и међународни) рат. Дакле, војна интервенција је „акт насилног, самовољног и најгрубљег мешања једне или више држава у унутрашње послове друге државе употребом оружаних снага или субверзивном делатношћу, ради остваривања својих политичких циљева мењањем постојећег политичког, територијалног стања или међународних односа. Најчешће представља упад оружаних снага једне државе на територију друге земље, ради политичког, економског и војног потчињавања или присиљавања на уступке у унутрашњој и спољној политици“.<sup>1</sup> Војна интервенција је најчешће ограничен сукоб, односно специфичан вид локалног или регионалног рата, у којем се оружане снаге страних држава ангажују на једној страни у унутрашњем сукобу (грађански, ослободилачки, отаџбински или револуционарни рат, оружана побуна, оружани устанак, насилни преврат) у одређеној земљи ради одржавања или збацивања владајућег режима и постојећег поретка, гушења ослободилачких и револуционарних покрета, наметања одређеног понашања и ограничавања суверенитета земље, овладавања изворима сировина и енергије и другим ресурсима, очувања стечених и стицања нових геополитичких и стратешких позиција и проширења интересних сфера и зоне доминације и хегемоније, или задовољења територијалних претензија. Циљеви иностране војне интервенције су понекад постизани операцијама без оружане борбе и „хуманитарним операцијама“, операцијама за контролу и успостављање мира без извођења борбених дејстава, или психолошко-пропагандним ратом и другим средствима и поступцима.

Жртве војне интервенције су најчешће мале и средње, а само изузетно и велике државе. Војне интервенције се најчешће предузимају у регионима који имају велики политички, енергетски и сировински, економски, војностратешки и комуникацијски значај у конфронтацији и надметању великих сила и војних блокова за стратегијске позиције, ширење зоне утицаја, стицање регионалне надмоћности и глобалну хегемонију и доминацију. Оне се понекад примењују и унутар војних блокова за гушење напредних снага, спречавање радикалних друштвених промена и наметање сопствених облика државног и друштвеног уређења. „Уколико је једна земља члан савеза неке велике силе, или

<sup>1</sup> *Војни лексикон*, ВИЗ, Београд, 1981, стр. 687.

је у њеној интересној сфери, или је чак неутрална, па у њој дође до промене политичког система (или само до процеса који могу довести до таквих промена), што би могло да изазове иступање те земље из савеза, или прелазак на другу страну, тада велике силе често сматрају да имају право да путем оружане интервенције спрече те промене“.<sup>2</sup> Инострана оружана интервенција је могућа и у ослободилачком, револуционарном и грађанском рату, а изузетно и у рату између двеју или више држава као интервенција савезника. Тада велике силе, коалиције или војни блокови иступају као гаранتي и заштитници својих штићеника и зависника, односно савезника или пријатељских и сателитских држава које воде посредничке локалне ратове за њихов рачун и уз њихову посредну и прикривену интервенцију. Тако исто, могућа је и оружана интервенција по одлуци Савета безбедности УН ради сузбијања агресије, наметања мира силом, и слично.

Упркос међународно-правној забрани, оружане интервенције су постале често средство великих и регионалних сила, војних савеза или коалиција. Интервенционисти покушавају да прикрију праве циљеве и да оправдају и „легалују“ војне интервенције разним дипломатским, економским, политичким, војностратешким, безбедносним, идеолошким и другим разлозима, „теоријом“ ограниченог суверенитета, „правом“ на мешање и интервенцију, „превентивном“ заштитном акцијом и сличним изговорима. Неке војне интервенције образлагане су дипломатским разлозима, као што су: пружање савезничке помоћи у заштити од спољног оружаног и субверзивног мешања; заштита и спасавање пријатељских и вазалних режима; братска помоћ ради заштите „социјалистичких тековина“; спречавање или окончање грађанског рата и наметање мира; подршка или супротстављање побунама, безакоњу и субверзији у суседној или некој савезничкој и пријатељској земљи; пружање хуманитарне помоћи и очување хуманитарних права и други разлози „хуманитарне интервенције“; мировна „цивилизаторска мисија“ с „узвишеним“ циљевима и наметање „новог поретка“ и начина живота.

Поједине војне интервенције објашњаване су економским разлозима: наплата дуга; заштита и одбрана стечених економских, финансијских и других права и повластица; заштита извора енергије и стратешких сировина; осигурање трговачких и транзитних права, слободе пловидбе и поморских комуникација. Познати су и политички мотиви и изговори за војну интервенцију, и то: заштита или успостављање вишепартијског система и демократије, људских права и слободе у другој држави; свргавање „илегалног“ режима у некој земљи и довођење на власт „демократске“ владе; осигурање слободних демократских избора и успостављање реда и правног поретка и „смиривање кризе“; заштита „угрожених“ права своје националне мањине у суседној држави; борба против побуњеника који су пребегли на територију суседне државе или антигерилске операције, и друго.

<sup>2</sup> Радослав Стојановић, *Сила и моћ у међународним односима*, Радничка штампа, Београд, 1982, стр. 160–161.

У војностратешке разлоге, којима покушава да се легализује и оправда војна интервенција, спадају: успостављање или одржавање статуса кво и равнотеже војних снага; осигурање поштовања блоковских и савезничких обавеза и вазалног односа; пружање отпора агресији, субверзији споља и другој спољној опасности; сузбијање непосредне инвазије и других аката агресије; „кажњавање“ противника који је извео интервенцију изван своје зоне утицаја или интересне сфере, односно у интересној сфери супарника; коришћење неког грађанског или међудржавног рата ради обрта исхода и остваривања сопствених интереса; уништење или редуковање војне моћи једне од страна у грађанском рату и наметање мира силом, и одмазда због нанетих „увреда“ или исправљања „неправди“. Војне интервенције се правдају и безбедносним мотивима и разлозима, као што су: заштита живота и безбедности дипломатског особља и својих грађана због сукоба и нереда у другој земљи и операције спасавања; очување и заштита мира и безбедности у појединим земљама и регионима, односно наметање мира и сопственог решења сукоба; неопходност борбе против нарколидера и наркомафије; сузбијање међународног и државног тероризма и извођење антитерористичких, безбедоносних и других операција; формирање војних „посматрачких мисија“ ради спровођења блокаде и контроле примирја и граничног подручја, и друго.

Иностране војне интервенције правдане су идеолошким и религиозним разлозима, као што су: спречавање и гушење друштвених револуција (буржоаска, буржоаско-демократска, пролетерска или социјалистичка, антиколонијална, антиимперијалистичка) и ослободилачких устанака, који се проглашавају побуњеништвом; спречавање и обуздавање „комунистичке опасности“ и ширења комунизма, односно сузбијање „извоза“ револуције; спасавање владе и борба против контрареволуције подржане из иностранства; заштита хришћана или мухамеданаца, односно припадника других верских заједница, итд. Понекад интервенција покушава да се прикрије и оправда употребом разних нејасних и неодређених термина и синтагми, као што су: „мере за постизање и одржавање мира“, „мере за превазилажење кризе“, „превентивна акција“, „акција заштите и спасавања“, и слично.

Велике силе и војни блокови су војно интервенисали у унутрашњим сукобима или у међудржавним конфликтима малих и неразвијених земаља у оквиру конфронтације и надметања око превласти, стицања позиција и повећања утицаја и доминације у региону и у светским оквирима. У неким оружаним интервенцијама изражена је тежња великих сила да своје стратешке и економске интересе, изворе енергије и сировина, тржиште капитала и робе и јефтине радне снаге, војне базе и комуникацијске правце у свету заштите војном силом или да их прошире на рачун других држава. Познате су интервенције ради спасавања и подршке корумпираних и реакционарних режима и снага наклоњених режиму који осигурава подршку великој сили или транснационалној компанији (или компанијама) у тој земљи. Разлог и циљ војне интервен-

ције понекад може да буде и подршка некој средњој или малој држави да уз помоћ велике силе (или групе великих сила) оствари локалну или регионалну хегемонију у региону или субрегиону, а све у интересу интервенциониста, затим одбрана или ширење граница интересних сфера и зона утицаја, задовољавање територијалних претензија или неоколонијалистичких тежњи. Могуће је да неки међудржавни рат прерасте у грађански рат у једној од зараћених страна, а затим да дође до иностране војне интервенције (па и бившег агресора), и то у корист једне сукобљене стране. Неке војне интервенције су због организованог оружаног отпора и великог обима оружаног сукоба прерасле у локалне и регионалне ратове, а неке су довеле до интернационализације грађанских ратова и других унутрашњих оружаных сукоба.

### ***Врсте војних интервенција***

Оружане интервенције се могу разврстати у различите групе према одређеним критеријумима. Снаге, средства и начини војне интервенције су разнолики и зависе од конкретних услова и околности. Према броју учесника који интервенишу, оружане интервенције могу да буду индивидуалне и колективне; према начину на који се интервенише – директне (непосредне) и индиректне (посредне), и отворене и прикривене; према односу оног у чије се послове интервенише и интервенијента – уговорне интервенције и по позиву, односно интервенције без позива легалне владе. Постоје и друге врсте војних интервенција, као што су: интервенција за очување мира, интервенција за успостављање или наметање мира, и интервенција ради сузбијања агресије, које се изводе под формалним мандатом Савета безбедности УН, или без тог мандата. Осим тога, врсте или облици оружаных интервенција могу да се разврставају и према начину извођења, ангажованим снагама и средствима, циљевима, узроцима и условима настанка и принципима извођења, дужини трајања, амбијенту дејства и другим мерилима. Међународни државни тероризам, терористичка бомбардовања цивилног становништва и ограничена дејства ваздухопловних, поморских и ракетних снага које дејствују с одстојања (борбена дејства с дистанце) по територији, војним и цивилним објектима других држава или против једне стране у грађанском рату нови су модалитети војних интервенција.

*Индивидуална (или унилатерална) и колективна (или савезничка, односно групна и коалициона) оружана интервенција* могу да буду незаконите и изненадно предузете или предвиђене неким „дентлменским споразумом“ или међудржавним и међународним уговором. Индивидуалну оружану интервенцију предузима само једна држава, а колективну – група држава или неки војни савез, мултинационалне снаге или нека коалиција, или међународна организација. Индивидуална интервенција може да прерасте у колективну уколико не успе акција државе интервенијента, па јој се придруже друге државе – савезници, коалициони партнери, сателити или пријатељи, а изузетно чак и супарници,

давањем људства и средстава и логистичке и друге подршке. Индивидуална или унилатерална војна интервенција се предузима изузетно, и то да би се предухитрио противник и брзо решио одређени проблем, због опасности да се промени однос снага на штету интервенијента. Притом се полази од процене да ће циљеви остварени интервенцијом бити сразмерни уложеним напорима, да постоје изгледи за победу у постојећем односу снага, да је земља интервенијент изнутра чврста да поднесе терет војне интервенције и да су обављене потребне припреме (војне, економске, политичке, моралне, дипломатске, медијске) за извођење војне интервенције. Предузима се, дакле, у условима кад је држава интервенијент уверена да постоје повољне међународне и унутрашње околности и да је употреба војне силе могућа и корисна, односно да однос снага на међународној сцени омогућава остваривање државних и националних интереса и циљева унилатералном употребом војне силе и притисака. Већина војних интервенција била је коалиционе или савезничке природе, при чему је учешће савезничких снага било симболично, да би се прикрили хегемонистички циљеви и мотиви интервенције водећих сила, војних савеза или групе држава.

*Непосредна и посредна оружана интервенција* могу да буду посебне врсте интервенције или да се међусобно преплићу и комбинују и сукцесивно смењују. Директна или непосредна војна интервенција, односно „рат ради интервенције“ (Жомини) подразумева директно ангажовање делова оружаних снага једне државе или групе држава, неке коалиције или војног савеза у унутрашњем сукобу, или међудржавном рату, односно мешање оружјем у унутрашње и спољне послове друге државе и у њене односе или сукобе с трећим државама.<sup>3</sup> Интервенције се изводе одлучно и муњевито, а оружани сукоб карактеришу разарања и физичко уништавање противника, уз што мање сопствене губитке, како би се избегле неповољне реакције домаће, осуда светске јавности и дуготрајан рат или рат ширих међународних размера. Непосредна војна интервенција изводи се на различите начине: инвазијом, односно изненадним нападом мирнодопског (првог) ешелона из мирнодопских локација у приграничној зони; нападом снага активираних на маневрима и великим војним вежбама; нападом снага из дубине после делимичне мобилизације другог ешелона; употребом ваздушнодесантних и специјалних снага; употребом ваздухопловних и ваздушнодесантних, поморских и поморскодесантних снага и ангажовањем средстава за извиђање и електронска дејства. У непосредној војној интервенцији интервенијент понекад може да претрпи политички пораз и праву војну катастрофу, иако постоји асиметрија сукоба, односно асиметрија снага у корист интервенијента. Односно, крупне организоване снаге су „неупотребљиве“, тј. „масовна интервенција организованим, односно регуларним снагама изгледа да би у најбољем случају била прекомерно

<sup>3</sup> Упоредити: Анри де Жомини, *Преглед ратне вештине*, Геца Кон АД, Београд, 1938, стр. 58–60.

скупа, а у најгорем и катастрофална", вели Ричард Е. Симпкин.<sup>4</sup> Модел непосредне интервенције може да садржи и ограничена дејства ваздухопловних, поморских и ракетних и артиљеријско-ракетних снага по војним јединицама, градовима и виталним објектима на територији друге земље, без директног ангажовања копнених снага (тзв. дејства са дистанце), или изненадне ваздухопловне и ракетне ударе, тајне операције и друга дејства специјалних снага и снага за брзо реаговање или за брзе интервенције у садејству са побуњеничким или револуционарним устаничким снагама, односно са снагама владајућег режима или неком трећом страном у унутрашњем сукобу. Притом се примењује стратегија посредног прилажења.

*Посредна војна интервенција* је прикривена, а постиже се првенствено заступничким или „туђим рукама“ – употребом оружаних снага савезничких, пријатељских, мултинационалних, коалиционих, „сарадничких“ и вазалних земаља и уз помоћ снага „посредника“, које постају сарадници; затим упућивањем опремљених и обучених наоружаних најамника и плаћеника, или иностраних „добровољаца“, односно „добровољаца“ плаћеника, упућивањем терористичких организација под контролом државе интервенијента или убацивањем субверзивних група; пружањем војне помоћи и снабдевањем и ангажовањем паравојних и других наоружаних формација – устаничких, револуционарних и контра-револуционарних, као и побуњеничких сецесионистичких и сепаратистичких покрета и других противрежимских снага у некој земљи под контролом интервенијента, затим помоћу земље домаћина, употребом снага легалне или самопрокламоване владе, уз ваздухопловну, ракетну, артиљеријску подршку и војну помоћ интервенијента, и другим методама. Индиректна или посредна војна интервенција је прикривена и, између осталог, подразумева: организовање и извођење насилних државних удара и пучева и других преврата; изазивање и подстицање криза, раздора и криминала, грађанских ратова и етничких и верских сукоба и масовних нереда; организовање и формирање и подршку и помоћ сецесионистичким, побуњеничким и подривачким, обавештајно-извиђачким и диверзантско-терористичким и другим субверзивним снагама у земљи у којој се интервенише, а изузетно и супротстављање побуњеницима и субверзивним активностима ради одржавања владајућег режима и постојећег поретка. „За посредну интервенцију која се може трансформисати у непосредну, карактеристична је могућност уступања сопствене државне територије за припрему, упад оружаних формација друге државе, или пролаз трупа, или слање ратног материјала некој страни у сукобу“.<sup>5</sup> Посредна или индиректна војна интервенција обухвата и следеће облике, средства и поступке: агресивне и војне притиске и претње, као и разне „спољне акције“ уз употребу ваздухо-

<sup>4</sup> Ричард Е. Симпкин, *Надметање у брзини маневра, О рату у XXI веку*, ВИНЦ, Београд, 1991, стр. 369.

<sup>5</sup> Гавро Перaziћ, *Међународно ратно право*, II допуњено издање, ВИНЦ, Београд, 1986, стр. 63.

пловних и поморских снага и војних транспорта. То су, најчешће, претње нападом, демонстрације војном силом у приграничним рејонима – извођење већих здружених вежби и маневара у близини границе, груписање јачих снага у приграничним подручјима, оружане провокације и изазивање масовних граничних инцидената, и акције притисака, маневровања и престојавања снага, при чему се избегава директан оружани сукоб. Циљ је, дакле, да се противник победи и потчини без оружане борбе, а ако до ње дође, борбу треба да воде оружане снаге држава заступника, сателита и „сарадника“, снаге легалне или самопрокламоване владе у грађанском рату, квислиншке и колаборационистичке или побуњеничке сепаратистичке снаге у земљи у којој се интервенише, а интервенционисти би требало да их подрже ваздухопловним и ракетним ударима, војним саветницима и командосима, и да им помогну у оружју и опреми.

Осим наведеног, индиректна војна интервенција обухвата и друге војне, економске, политичко-дипломатске, психолошко-пропагандне и субверзивне и друге мере, поступке и средства. У специфичне војне мере и поступке спадају: војна и техничка помоћ, односно испорука наоружања и војне опреме, муниције и горива, хране и лекова и других војних потреба некој од зараћених страна; стално војно присуство у земљи домаћину и упућивање војних инструктора и саветника и других стручњака; стављање на располагање војних и цивилних транспортних средстава за превоз људства и опреме других држава интервенциониста и својих војних база на страним територијама; кршење или укидање ембарга на увоз наоружања и војне опреме само за једну или више страна у сукобу, обука и школовање кадра, прикупљање и достављање обавештајних података и осигурање веза и других комуникација само једној или двама странама у сукобу, односно својим штићеницима и зависницима; примена електронских и других специјалних дејстава против једне стране у сукобу; регрутовање и упућивање страних плаћеника и „добровољаца“ и њихово ангажовање у казним експедицијама против цивилног становништва; ратни и „мирољубиви“ ултиматуми и уцене према једној од страна у сукобу; ангажовање „мировних снага“, и снага „посредника“, и њихово претварање у борбене снаге и снаге подршке једној или двама странама у унутрашњем оружаном сукобу против треће стране; ваздухопловна, поморска, ракетна и логистичка подршка својим штићеницима и зависницима; војна контрола одређених стратегијских подручја, поморских и других комуникацијских праваца; стварање и војна заштита „зона“ безбедности и „заштићених зона“ за своје штићенике и зависнике; спровођење разних врста блокада (ваздухопловне, поморске, речне, економске); спречавање неке земље да упути делове својих снага ради ангажовања за потребе супротне стране у сукобу; демонстрације силе ради упозорења или подршке другим земљама или странама у сукобу и застрашивања противника; разне тајне и специјалне операције; упућивање специјалних снага за ликвидацију противничког вођства; изградња војне инфраструктуре према сопственим

потребама и базирање оружаних снага сходно стратегији „истурене одбране“ или пројектовања снага на даљину, и друго. Веома су значајне и одређене економске и финансијске мере и акције, као што су: економска, техничка и технолошка и друга помоћ; финансирање војних расхода или издржавање режима који се штити, односно друге сукобљене стране као штићеника и зависника; економски притисци, ембарго и блокада, и друго. Истовремено, предузимају се и разне политичке, дипломатске и пропагандне мере и активности, као што су: политичка и дипломатска подршка, или изолација једне од сукобљених страна; политички, идеолошки и дипломатски притисци, претње и уцене; политичке и друге санкције против „савезника“ и „пријатеља“ уколико покушају да подрже супротну страну у сукобу и тако наруше дисциплину војног савеза, коалиције или концерта великих сила; непријатељска пропаганда, психолошко-пропагандни и медијски рат и сатанизација једне стране у сукобу; ангажовање „посматрачких мисија“ за спровођење блокаде и друга неборбена дејства. Речју, циљ је да се систем у једној земљи сломи унутрашњим развитком и кризом, сецесионистичким побунама или грађанским ратом и верским сукобима и међународном ситуацијом, или посредном интервенцијом, и то углавном туђим снагама и без сопствених жртава.

*Оружана интервенција по позиву* може да уследи на основу међудржавне или међународне уговорне обавезе (уговор о гаранцијама, савезнички уговор, регионални одбрамбени аранжман, билатерални споразум о сарадњи и узајамној помоћи итд.), „дентлменског“ споразума или тренутног *ad hoc* захтева или дозволе легитимне владе, а изузетно и неког другог органа или политичке организације у земљи у којој се интервенише.

*Интервенцију без позива или дозволе* законите владе у земљи домаћину спроводе интервенционисти изненадно, самоиницијативно и самовољно, противправно и незаконито. Схватања о уговорној интервенцији или интервенцији по „позиву“ или „дозволи“ представника уставних власти као законитој, а без позива као незаконитој интервенцији различита су и веома подељена.<sup>6</sup> Разлика се прави према томе ко је дао дозволу, односно упутио позив или апел – легитимна влада земље која је признати субјект међународних односа и међународног права или нека политичка организација, група или орган који уставноправно нису овлашћени да позову иностране трупе у земљу, или неки устанички орган, а некад и група држава чланица неке регионалне организације или коалиције или концерт великих сила. „Свакако, у пракси је то и даље нерешив проблем, који ће се увек јавити у конкретном случају, јер, на извесном степену развитка оружаног сукоба који је отпочео као грађански рат, може доћи до ситуације да легитимна влада губи фактичку власт

<sup>6</sup> Мирослав Шулаја, *Борци у унутрашњим оружаним сукобима и међународно право*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 1985, стр. 198–206; С. Аврамов–М. Крећа, *Међународно јавно право*, Научна књига, Београд, 1988, стр. 502. и др.

у народу, па се поставља питање ко онда има јача овлашћења и компетенције власти“.<sup>7</sup> Наиме, инострана оружана интервенција могућа је и у земљи где нема легитимне владе или је она избегла или је неспособна, већ постоје разне сукобљене стране и њихове „привремене владе“, „комитети“ или „савети“, као и на територију под заштитом Уједињених нација ради њене окупације или „реинтеграције“ и анексије.

Интервенционисти и њихови штићеници могу да инсценирају и, подметањем *casus belli*, испровоцирају инострану интервенцију, односно унапред да организују и издејствују такве позиве или апеле на основу претходних контаката са страном у сукобу коју желе да помогну и подрже војном интервенцијом, или чак да измисле такав позив или да га накнадно изнуде после изведене интервенције, настојећи да тиме оправдају и „легалују“ интервенцију и избегну осуду светског јавног мњења, Савета безбедности УН и других држава или међународне организације. Манипулација начелом легитимитета, према којем влада једне земље може да позове у помоћ стране трупе или да одобри њихов улазак на своју територију у случају опасности да буде оборена насилним путем честа је појава. Притом, влада своје унутрашње противнике проглашава иностраним елементима и тражи оружану помоћ споља ради њиховог елиминисања. Такође, нека влада може позвати интервенционистичке снаге да је заштите од „ескалације немира и рата из суседства“ или за „спречавање агресије споља“ без икаквог међудржавног или међународног уговора и стварне опасности. Правни основ за сваку инострану војну интервенцију најчешће је неоснован или веома сумњиве вредности и представља отворено фактичко питање првенствено политичке и војностратешке, а не међународноправне и уставне природе. Јер, и уговорноправни основ иностране оружане интервенције не уклања међународноправну противправност и нелегитимност интервенције. Речју, иностране војне интервенције, као специфични облици агресије, не могу да се оцењују различитим критеријумима и двоструким стандардима, према конкретним политичким интересима и идеолошким схватањима или закљученим војним и другим савезима и уговорима, већ све морају да буду енергично осуђене и одбачене као незаконито и недопуштено средство политике насиља и притисака.

Примена *принудних мера*, односно *колективна оружана интервенција* под мандатом *Савета безбедности УН* формално је допуштена само у изузетним случајевима – у случају неизвршења пресуде Међународног суда правде (чл. 94, став 2. Повеље), односно у случају угрожавања мира, нарушавања мира и аката агресије (чл. 42. и 43. Повеље).<sup>8</sup> Савет безбедности може тада да предузме разне превентивне и принудне мере, и то у облику економских и других санкција, мировних операција за одржавање или очување мира уз сагласност свих страна у сукобу, као и колективне оружане интервенције (или коалициони рат) ради пони-

<sup>7</sup> Гавро Перазић, *исто*, стр. 64.

<sup>8</sup> *Повеља УН, Грађа међународног јавног права*, I књига, „Дневник“, Нови Сад, 1988, стр. 305. и 314.

штавања резултата агресије. У последње време у пракси се појављују и нове мисије, које нису садржане у Повељи УН, као што су превентивно распоређивање „трупа УН“, односно трупа САД или групе великих сила и штићеника под формалним мандатом УН, ради „одвраћања војне агресије“, операције за спречавање насиља над цивилним становништвом и „хуманитарне операције“ без претходне сагласности заинтересованих страна у сукобу, као и операције за наметање и „изградњу“ мира употребом крупних војних формација мултинационалних снага или снага НАТО-а и Западноевропске уније као западних војних савеза са мандатом или без мандата Савета безбедности Уједињених нација.

Постоји реална опасност од злоупотребе мандата УН, односно „мировних снага“ УН или снага неког војног савеза од стране Савета безбедности УН и вођства НАТО-а под америчком командом и њиховог претварања у агресора уколико зарате против једне стране у грађанском рату или другом унутрашњем сукобу. То се и потврдило у оружаног интервенцији НАТО-а и Снага УН за брзо реаговање против Срба у наметнутом грађанском рату у бившој југословенској републици Босни и Херцеговини ради преокрета у рату, војног пораза српске стране и наметања мира оружјем. Циљ војне интервенције НАТО-а и истовремене оружане агресије Републике Хрватске на Републику Српску у лето-јесен 1995. и офанзиве муслиманско-хрватских снага био је војно слабење и политички пораз босанских Срба, анексија делова бивше југословенске републике Босне и Херцеговине, стварање „велике Хрватске“ као етнички чисте националне и католичке државе и формирање исламске државе на Балкану као штићеника и вазала САД и Немачке. Манипулација Уједињеним нацијама и савезницима из НАТО-а и заједнички рат САД и НАТО-а, Хрвата и муслимана против босанских Срба, те претње југословенским властима и покушај увлачења СР Југославије у грађански рат у Босни и Херцеговини најочитији су докази кршења Повеље УН и међународног права и свођења УН „на нуку марионету САД. То ће ослабити светску организацију и она ће, као Друштво народа, брзо пропасти. Свет ће се тиме наћи у још анархичнијем стању него што је данас“.<sup>9</sup> Излаз се види у одустајању САД од производње и ширења „малих“ ратова и војних интервенција против лаких циљева.

## ***О стратегији војне интервенције***

Стратегија сваке конкретне војне интервенције је специфична и различита. Условљена је политиком интервенциониста и њиховим стањем и реалним могућностима, стањем и констелацијом снага у међународним односима у одређеном раздобљу, врстама, циљевима и начинима

<sup>9</sup> „Strategic Policy“, London, No. 7–8, July-August 1995. Видети превод чланака: „УН марионета САД – заједнички рат САД и муслимана против Срба“, „Политика“, бр. 29430, од 24. септембра 1995, стр. 6; Грегори Р. Копли, *Пуцај сада, плаћај касније*, „Политика“ од 25. септембра 1995, Београд, стр. 6.

извођења интервенције и примењеним средствима, величином и географским положајем, политичким, војним и друштвеним приликама у земљи у којој се интервенише и очекиваним отпором интервенцији, као и геополитичким, историјским и другим чиниоцима и околностима.

Војна интервенција се детаљно планира, и то циљ и стратегија, снаге, простор и време извођења. Може да има политичке, војностратешке, просторно и временски „ограничене“ или радикалне циљеве. Интервенционисти могу да примене стратегију агресивних претњи и притисака без оружаног сукоба војних снага, стратегију „блиц-крига“, стратегију уништавања или стратегију изнуравања противника, стратегију посредног прилажења и, најчешће, комбиновану стратегију. У појединим случајевима интервенционисти су дејствовали веома брутално и окрутно и примењивали „казнене операције“ ради уништавања мирног становништва, а не само оружаных и паравојних формација противника, масовно су бомбардовали градове и уништавали села, употребљавали међународним правом забрањена средства за масовно уништавање и спроводили стратегију „спаљене земље“. Изузетно, у појединим интервенцијама, употреба оружане силе по јачини, врстама оружја и опреме, трајању и територији захваћеној борбеним дејствима била је ограничена, усмерена првенствено на насилно потчињавање, а не на уништење противника. Циљ је био да се противник изолује и изнутра ослаби, да се открију и онемогуће његови планови, да се ослабе морал и борбени дух, лиши савезника и потчини без оружане борбе.

Непосредна војна интервенција захтева директну (непосредна) стратегију, која је заснована на ангажовању и непосредном оружаном сукобу делова оружаных снага водећих сила интервенциониста и њихових савезника, „сарадника“ и сапутника с противничким војним формацијама (регуларне снаге легалне владе ради њеног збацивања и остварења других циљева интервенције, или устаничке и побуњеничке снаге, односно снаге неке треће стране у грађанском рату). Оружане снаге интервенциониста су тада основно средство, а разбијање противничких снага битан војни циљ интервенције. Отпор бранилаца интервенционистима тада се обично претвара у тоталан и дуготрајан локални или регионални рат. Стратегија посредне интервенције, пак, подразумева комбиновање војних и цивилних инструмената, средстава и поступака усклађених с конкретном врстом сукоба, али без рата и оружане борбе већих размера.

Војној интервенцији против законите владе, најчешће, претходи интензивна непријатељева пропагандна кампања, односно психолошко-пропагандни и медијски рат, дипломатска и друга изолација жртве интервенције и ангажовање колаборациониста, побуњеничких, сецесионистичких и сепаратистичких и других петоколонашких снага у земљи. Она понекад започиње изненадним нападом јаких авијацијских, ракетних, ваздушнодесантних, поморских и поморскодесантних и оклопно-механизованих снага, затим снага за брзо реаговање и специјалних снага, које интегрисаним операцијама и другим дејствима настоје да остваре

циљ интервенције у што краћем времену и уз минималне сопствене губитке. Циљ је да се одмах запоседну аеродроми и важни административно-политички и привредни центри и саобраћајнице, испресеца територија земље у којој се интервенише и разбију противникове оружане снаге, заузму виталне институције – седиште владе, генералштаб, радио-телевизијски центри, а земља и међународна јавност доведу пред „свршен чин“. Разбијање противника и сламање поретка и свргавање режима у земљи домаћину може да се постигне и масовном иностраном војном интервенцијом без оружане борбе – рата, једноставним довођењем и размештајем оружаних снага интервенциониста и одустајањем противника од борбе.

Различити су циљеви и стратегије интервенције у систему равнотеже снага, у биполарном систему и у систему универзалне (и регионалне) колективне безбедности. Интервенције великих сила у свом војном блоку или интересној сфери су суптилније од оних које изводе у земљама изван блока. Тим пре ако земља у којој се изводи интервенција није спремна да пружи оружани отпор или од тога одустане на самом почетку. Војне интервенције великих сила у земљама изван блокова извођене су често према начелима „доктрине унутрашње одбране и развоја“ или неке сличне доктрине и стратегије. У доктринама и стратегијама неких великих и регионалних сила подробно су разрађене интервенције у другим земљама које изводе њихове оружане снаге – унилатерално, са савезницима или коалиционим партнерима и пријатељским земљама или земљама заступницима и „клијентима“, или у саставу снага Уједињених нација, односно у саставу мултинационалних мировних снага под командом НАТО-а.

Основне фазе војне интервенције која се изводи ради дестабилизације неке земље, свргавања легалне владе или остваривања других циљева интервенциониста јесу: 1) фаза припреме и изазивања кризе, 2) фаза ескалације унутрашњих сукоба; 3) фаза започињања и извођења војне интервенције, и 4) фаза „решавања“ конфликта и отклањања последица интервенције, односно фаза завршетка војне интервенције и дејства после сукоба.

У фази припреме интервенције и изазивања нестабилности, политичке и државне кризе у некој земљи интервенционисти примењују бројне и разноврсне методе и средства, мере и акције. Међу њима су најзначајније следеће: 1) политичке, економске, финансијске, информативне, психолошко-пропагандне, идеолошке и друге мере и акције усмерене на промену политичке идеологије и уставноправног поретка, на наметање сопствених интереса и вредности, на придобијање, поткупљивање и потпомагање одређених политичких вођа и елита, страначких и националних и других првака и делова виших слојева становништва, и стварање политичких истомишљеника и колаборациониста; 2) пружање подршке и војне и техничке помоћи шовинистичким, сецесионистичким и сепаратистичким и другим субверзивним снагама у њиховој борби против владајућег режима и постојећег уставноправног поретка,

које поткопавају способност и војну моћ земље; 3) организовање и помагање преврата и државних удара и довођење на власт послушне гарнитуре; 4) субверзије, обавештајно-извиђачке, терористичке, саботажне и друге подривачке активности, и стварање паралелних органа власти на деловима територије предвиђеним за отцепљење и анексију; 5) политички, дипломатски, војни, економски, идеолошки, религијски и други притисци и продори ради слабљења унутрашњег јединства и подстицања раздора и неслоге, међунационалне и социјалне поларизације и политичких раскола, верских сукоба, сепаратистичких и других дезинтеграционих тежњи; 6) подривање одбрамбене способности изазивањем дефетизма, капитулантства и пацифизма, као и антипатриотских осећања и моралног посрнућа и кукавичлука; 7) слабљење економског положаја и исцрпљивање ресурса, и друге мере и акције усмерене на спречавање мирног развоја и стабилизације друштва и државе и на њено суптилно подређивање интересима интервенциониста. Освајање културом и цивилизацијом, односно наметање и прихватање политичке идеологије и религијских схватања противника најчешће је већ пола пораза, ако не и више од тога.

*Фаза ескалације кризе и унутрашњих сукоба*, уколико нису остварени циљеви претходним методама и средствима, садржи оштрије економске, политичке, дипломатске и војне поступке, мере и средства. Заводи се ембарго или економска блокада и започиње економски и трговински рат, спроводи се дипломатска и општа изолација и предузимају мере за увлачење земље у интересну сферу интервенциониста и њено претварање у вазала и сателита. Такође, интензивирају се војне претње и војни притисци, погранични конфликти, стварају се политичке и друге претпоставке за војну интервенцију, спроводи се тајна или прикривена мобилизација делова оружаних снага у приграничној зони или у дубини земље ради постизања већег степена изненађења, изводе се велики маневри и војне вежбе и разне демонстрације силе. Исто тако, интервенционисти предузимају мере за дезинформисање, обмањивање и довођење у заблуду противника у вези са стварним намерама и циљевима интервенције и постизањем изненађења. Такође, активирају се паравојне и друге тајне незаконите оружане и милицијске формације у земљи у којој се интервенише, интензивирају се међунационални конфликти, побуњеништво, субверзија и безакоње, изазива и распламсава грађански рат и подстиче распадање система власти и регуларне армије.

*У фази отпочињања и извођења војне интервенције*, пошто су исцрпљени ефекти дејства наведених поступака, средстава и мера а циљеви нису постигнути, прелази се на директно ангажовање делова оружаних снага државе интервенијента или њених савезника, пријатеља и коалиционих партнера, или на ангажовање страних плаћеника. Плаћеничке оружане формације се сматрају погодним за извођење *посредне војне интервенције* јер су гарант дискреције и тешко је тачно утврдити њихов идентитет, а може се демантовати њихова повезаност с одређе-

ном државом или државама стварним интервенционистима. Мада су међународноправно забрањени регрутовање, коришћење, финансирање, обучавање, транзит (пролаз) и упућивање плаћеника, познати су случајеви тзв. плаћеничких војних интервенција изведених помоћу плаћеничких оружаних формација, ради преврата и збацивања легалних влада појединих земаља. Притом, одређени значај могу да имају политички истомишљеници и „пета колона“ у тој земљи, као и оружане формације и банде емиграната.

Војна интервенција „савезника“ у грађански или револуционарни и ослободилачки рат или у оружану побуну у другој држави у облику „савезничке помоћи“ често изазива њихово ширење и интензивирање, а не смиривање ситуације и стварање услова за политичко решавање сукоба преговорима, како покушава да се оправда интервенција. Циљ стратегије интервенциониста понекад није обуздавање грађанског рата или гушење оружане побуне и уништење побуњеничких снага борбеним дејствима, већ њихово кажњавање, политичко раслојавање и разбијање изнутра, неутралисање, разоружавање и пацификација, наметање решења и остваривање сопствених интереса. Односно, својеврсно придобијање и „убеђивање“ становништва насиљем, застрашивањем, поткупљивањем и пропагандом да становништво у подручјима која контролише владајући режим ужива релативни мир, безбедност и просперитет, док у областима под контролом побуњеника (или у зонама где они дејствују) гладује, гине и умире од епидемија болести. Дакле, циљ стратегије истовременог извођења војних дејстава и преговора са странама у сукобу или смењивања дејстава с преговорима јесте изазивање дефетизма и пасивизација, сламање и парализа политичке воље за отпором побуњеничких или устаничких, односно противрежимских снага и делова становништва које их подржава и стабилизација владајућег режима и постојећег поретка. Побуњеници или други учесници у сукобу тада, обично, прихватају стратегију и тактику преговора и борбе, покушавајући да интернационализују сукоб и да створе паралелне органе власти супротстављене легалним и легитимним или самопрокламованим државним органима. Такође, побуњеници и устаници примењују стратегију и тактику герилског ратовања и посредног прилажења, као и стратегију изнуравања интервенциониста, њиховог развлачења и замарања помоћу узастопних војних акција, прекиданих разговорима и примирјима, и ослонца на међународне чиниоце и њихове притиске, арбитражу или утицаје. Стратегија „штапа и шаргарепе“, односно масовног бомбардовања и „мировних иницијатива“ интервенијента срачуната је на војно онеспособљавање или пораз и капитулацију једне од страна у сукобу и наметање решења и „изградње мира“ у сопственом интересу и у интересу штићеника.

Снаге интервенциониста, најчешће, прво успостављају војну и политичку контролу у престоници и регионалним центрима, а затим постепено проширују појасеве и зоне безбедности ка периферији земље. Интервенционисти стварају заштитне појасеве око градова, успостав-

љају контролу над комуникацијама, системима веза и прелазима у друге државе, и стварају мрежу сталних база и упоришта, у којима ангажују сопствене јединице и регуларне снаге легалне владе ради гушења побуне или револуционарног устанка. Против побуњеничких и устаничких снага, које законита влада обично ставља изван закона, примењују се првенствено неконвенционална, противгерилска и противпобуњеничка и противтерористичка дејства, изненадни удари, заседе, препади, инфилтрација, ноћни напади на побуњеничке базе, упоришта, логоре и складишта, разне тајне акције специјалних снага, психолошке и друге операције. Сматра се да устаничке и побуњеничке снаге треба тотално дезоријентисати, предухитрити и „тући применом њихових метода и тактике“, и парирати њиховим акцијама неограниченим дејствима регуларне армије и интервенијента.<sup>10</sup>

Под интегрисаном стратегијом иностране војне интервенције с радикалним циљем обично се подразумевају: одлучност интервенциониста да се употребе сва средства (војна, дипломатска, политичка, економска, информативна и пропагандна) и решеност да се игнорише светско јавно мњење и ставови Уједињених нација и других држава, као и све правне, политичке и моралне норме и скрупуле; масовно бомбардовање цивилних објеката, изгладњивање становништва и уништавање пољопривредних култура у зонама највећег отпора, односно примену поступака „опустошене земље“, како би се противници, односно устаници или побуњеници и становништво које их подржава оставили без хране и воде и принудили на предају и потчињавање; кршење међународног ратног и хуманитарног права, ратне перфидије и несразмерне одмазде; масовно бомбардовање градова, села и комуникација у суседним земљама или војни упади ради неутралисања устаничких или побуњеничких снага и пресецања путева њиховог снабдевања; коришћење територије других држава од стране интервенијента или нерегуларних снага за борбу против владе; ангажовање стручњака за специјална дејства и извођење разних тајних операција; субверзивне активности, медијски и психолошко-пропагандни рат, усмерен на изазивање дефетизма и дезертерства, осећања напуштености и немоћи и капитулантства, као и ширење „нове културе и начина живота цивилизатора“; делимично затварање граница и контролу становништва и ресурса; подстицање и коришћење политичких, идеолошки, стратешких, етничких и верских супротности и сукоба међу побуњеничким или устаничким фракцијама, групама и покретима, извођење сепаратних војних операција против једне фракције или покрета, масован прогон и „етничко чишћење“; растакање противничких снага изнутра, придобијање појединих делова и ангажовање за рачун интервенијента; одржавање владајућег режима и пружање разних врста војне, економске и друге помоћи и дипломатске подршке; комбиновање војне интервенције и борбених дејстава с неборбеним активностима и блажим поступцима владе према побуњеницима и

<sup>10</sup> Упоредити: Ричард Е. Симпкин, *исто*, стр. 363, 366.

устанацима, или неким њиховим фракцијама; откидање „комад по комад“ подручја под контролом побуњеника или устаника; изолацију истакнутих вођа покрета отпора или побуњеничких снага које подржава становништво; позив припадницима једног од покрета отпора да се одрекну свог програма и циљева борбе, и да се прикључе супарничком покрету или снагама легалне или самопрокламоване владе, и друго.

За интервенционисте су особито значајни борбени дух и морал трупа и подршка сопствене јавности, одржавање морала и политичке подршке током интервенције, позадинско обезбеђење и логистичка подршка, заштита и борбено обезбеђење ангажованих трупа од напада непријатељевих снага које непрекидно нарастају и задржавање иницијативе и слободе акције или слободе рада. „Борба за слободу акције је, у ствари, суштина стратегије. Услед тога заштита своје сопствене слободе акције (сигурности) и подобност да се противник лиши његове слободе акције (изненађењем и иницијативом) чине основе стратегијске игре“.<sup>11</sup>

У теорији стратегије ограниченог циља препоручује се одлагање одлучујуће битке или избегавање директног оружаног сукоба у одређеним околностима и потчињавање воље противника демонстрацијама силе, ратним лукавствима, маневровањем и другим посредним борбеним и неборбеним дејствима, дезорганизацијом и деморализацијом, сламањем непријатељеве стратегије, разбијањем распореда и растројством морала. Правовремени размештај снага легалне владе често може да делује превентивно и одвраћајуће, и да онемогући да политичка криза прерасте у унутрашњи оружани сукоб и инострану интервенцију. Ако ипак дође до сукоба и употребе оружане силе, онда она треба да дејствује одлучно, брзо и изненадно, и да разбије и неутралише противничке снаге. Ипак, понекад треба контролисати ниво и интензитет сукоба, тј. ограничавати и обуздавати сукоб, да би се у погодном тренутку на политички и дипломатски начин могла пружити „рука помирења“ и започети разговори о мирном споразумном решавању конфликта. Такође, када је то целисходно, треба избегавати да се противничка страна „сатера уза зид“ и тиме подстакне на фанатичну борбу за опстанак, тако да се и њој пружа могућност да прекине дејства, прогласи примирје и затражи разговоре о мирном решавању сукоба.

Понекад тежиште у војној интервенцији не чине оружане снаге законите владе или побуњеничке и устаничке паравојне формације, већ политичка клима и укупно стање у земљи у којој се интервенише, као и потчињавање противника без борбе или присиљавање да од ње одустане. У таквом сукобу, осим модерне ратне и војне технике, нека од основних оружја су мотивација бораца, политички и војни циљеви, психолошко стање и политичка свест, политичка воља и морални дух сукобљених страна. Суштина успеха је у оданости идеји и циљевима

<sup>11</sup> Бофр, *Увод у стратегију*, ВИЗ, Београд, 1968, стр. 143, и Лидел Харт, *Стратегија посредног прилажења*, „Војно дело“, Београд, 1952, стр. 206.

борбе, у психолошкој и моралној стабилности, у подршци народа регуларној армији, у односу армије према народу, односно у подршци побуњеног становништва побуњеничким или устаничким и другим антирежимским снагама, и у односу према интервенијенту (пријатељски, индиферентни, непријатељски). Снагу регуларне армије не чине само добра стратегија и тактика и модерно наоружање већ и политичка свест, воља и решеност за борбу, као и *подршка* коју јој пружа *народ* и државно и политичко вођство.

Интервенционисти су често подржавали и помагали устаничке и побуњеничке снаге и изводили борбена дејства и неборбене активности против легалне владе и њене регуларне армије. Тада су настојали да употребом својих оружаних снага, непосредно и посредно, помогну и подрже, побуњеничке и устаничке снаге, да их обједине и снабдеју модерним наоружањем и опремом и оспособе за извођење борбених дејстава. Притом су користили и територије неких суседних и других заинтересованих држава за обуку, транзит и убацавање побуњеничких и плаћеничких формација. Јасно је да војна интервенција, чак и када делимично успе, не решава трајно проблеме којима је оправдавана и мотивисана. Она се заснива на сили и праву јачег, а не на међународном праву. Интервенција је за интервенијента значајна и као својеврстан полигон за испитивање ратне и војне технике, као и стратегије и тактике.

*Окончање интервенције и регулисање непријатељстава* могу да се одвијају на различите начине. Један од модела може да садржи следеће поступке и мере: заустављање грађанског рата и другог унутрашњег оружаног сукоба или међудржавног оружаног конфликта, прекид ватре и непријатељстава и успостављање примирја, прекид иностране интервенције, повлачење снага и обустављање помоћи сукобљеним странама, директни разговори и преговори страна у сукобу и посредовање или међународна арбитража, разоружавање и распуштање устаничких или побуњеничких и других нерегуларних формација или њихово делимично интегрисање у регуларну армију, односно разоружавање свих снага зараћених страна и демилитаризација земље, амнестија за све учеснике грађанског рата, осим за ратне злочинце, изградња поверења, национално и грађанско помирење и смањење напетости и подела, избори под међународном контролом и успостављање демократије и владавине права, међународна помоћ и обнова и повратак избеглица и прогнанника. Интервенционистичке снаге после окончања борбених дејстава понекад остају у земљи домаћина ради „подршке“ влади у успостављању и одржавању мира, унутрашњег реда, безбедности и правног поретка, пружања „хуманитарне“ и друге помоћи, стабилизације стања, одвраћања и спречавања нових побуна или предупређења противинтервенције неке треће стране и обављања других неборбених активности. Дакле, криза и унутрашњи оружани сукоб подстакнути иностраном интервенцијом и мешањем решавају се војним средствима, економским и информа-

тичним или медијским ратом и међународном подршком некој или некима од сукобљених страна.

Основне карактеристике војне интервенције, начелно, јесу: тајност и правовременост припрема; динамичност, брзина и изненадност извођења; примена нових врста наоружања и војне опреме и њихово својеврсно тестирање; примена нових тактичко-оперативних и других борбених дејстава и борбених радњи; велики губици у људству и техници на страни револуционарних устаника, побуњеника или регуларних снага законите владе и релативно мали губици на страни интервенциониста; масовно страдање цивилног становништва и масовне миграције и избеглиштво, и велика разарања градова и села; субверзивне и друге подривачке активности и коришћење квислинга и колаборациониста и других петоклонашких елемената у земљи у којој се интервенише; примена неконвенционалних дејстава и психолошко-пропагандних активности; неприпремљеност и политичка и војнотехничка инфериорност, дезорганизација, деморализација и распадање жртве интервенције, и друго. Понекад жртва војне интервенције није пружала оружани отпор, већ је пасивно и снисходљиво служила иностраном господару, али је то, ипак, није спасило од губитка слободе и независности. Интервенција је понекад била последица погрешне процене ситуације, бахате и превртљиве политике и неуспеха у „управљању“ кризама. Неке интервенције су изведене на погрешан и превазиђен начин, и довеле су до војног пораза и политичке катастрофе интервенциониста и њихових штићеника и зависника.

### ***Снаге за брзе војне интервенције***

Војна интервенција се изводи ангажовањем унапред припремљених наменских снага – снага за брзе интервенције, или накнадно формираним снагама, које се обучавају и опремају за обављање предвиђених задатака. Снаге за извођење војне интервенције већег обима и значаја, начелно, сачињавају: снаге за брзе интервенције; специјалне снаге или специјалне јединице; посебно одређене снаге видова; снаге за психолошко-пропагандна дејства; обавештајне службе; специјализоване државне или приватне институције и организације; мултинационалне компаније и транснационалне корпорације; снаге савезничких, пријатељских и вазалних (сателитских) земаља; регуларне и паравојне јединице легалне владе у земљи у којој се интервенише на страни режима, односно побуњеничке снаге, као ослонац, и сепаратистичке организације – ако се интервенише на страни побуњеника и сецесиониста, а против легалне владе; плаћеничке формације и оружане банде емиграната итд. Војна интервенција понекад започиње и одвија се постепено. Прво се упућују војни саветници и инструктори, обавештајци и посредници, затим специјалне снаге и снаге за брзе војне интервенције (или снаге за брзо реаговање) и, најзад, јаке снаге за вођење рата или „спасилачке снаге“.

Снаге за брзе војне интервенције формирале су неке велике и регионалне силе да би оружјем штитиле своје политичке, економске, финансијске, војностратешке и друге интересе, изворе стратешких сировина и енергије, тржиште робе и капитала и јефтине радне снаге, војне базе и поморске трговачке комуникације у зонама „виталних интереса“. Намењене су за заштиту нестабилних режима у савезничким и пријатељским и сателитским земљама од субверзије и побуњеништва и других унутрашњих и спољних опасности, за подршку устаничким или побуњеничким снагама у покушајима обарања владе, извођења пуча и државног удара и другог насилног преврата, насилне сецесије или отцепљења делова државне територије у корист друге земље, за „превентивне акције“ и „превентивне ударе“ по унапред утврђеном противнику, за „кажњавање“ непослушних влада и народа, за наметање мира и решења сукоба, и за „смиривање кризе“ у зонама „виталних интереса“. Њихова појава у одређеном подручју, као инструмента политике насиља, значи демонстрацију војне силе, војни притисак и претњу безбедности малих држава.

Јачина, организацијско-формацијска структура, састав и распоред снага за брзе војне интервенције су еластичне и променљиве величине. Формирају се од постојећих јединица видова и родова, специјалних и других снага, опремљених и оспособљених за дејства у свим условима. Величина и начин употребе тих снага зависе од конкретне војно-политичке ситуације у свету и у региону, врсте и размере кризе или конфликта, циља и задатака који желе да се остваре, очекиваног оружаног отпора противника, величине територије и других географских и друштвених услова на простору ангажовања. За њихово превозење и довођење користе се, осим војних, и велики транспортни и путнички бродови и авиони и друга транспортна средства цивилних компанија.

Концепција употребе снага за брзе војне интервенције подразумева: успостављање система сталних војних база, упоришта и командних центара у другим земљама, уступање аеродрома за базирање и ваздушних коридора за прелет авијације кроз ваздушни простор савезничких и пријатељских и вазалних земаља; уступање поморских база, лука и других инсталација, пружање разних олакшица и услуга за прихват снага за брзе интервенције и специјалних снага; изградњу складишта и других објеката инфраструктуре за стокирање наоружања и војне опреме и других ресурса за логистичку подршку; осигурање политичке и друге подршке савезника и пријатеља и домаће јавности за извођење интервенције, и друго. Део снага за брзе војне интервенције је стално размештен у стационарним војним базама у одређеним земљама, у близини постојећих и потенцијалних кризних и ратних жаришта и на другим погодним локацијама, или на бродовима, као покретним базама, крстари морима и океанима у кризним подручјима. Део тих снага је стално распоређен у матичној земљи и ангажује се у иностранству када је то потребно, док се део тих снага формира по потреби, а чине их унапред планирани

контингенти из састава копнене војске, ратне морнарице, ратног ваздухопловства, ваздушно-десантних и ваздушнопреносних јединица, морнаричко-десантне пешадије и специјалних снага.

Снаге са брзе војне интервенције карактерише висок степен борбене готовости и тактичко-оперативне спремности за употребу у облику демонстрације силе, агресивних војних претњи и притисака, за извођење борбених дејстава различитог обима и интензитета (блокада, поморски и ваздушни или поморсковаздушни десанти, ваздухопловни и ракетни удари и друга дејства са дистанце, инвазија оклопно-механизованих и других снага, неконвенционална дејства) и за логистичку подршку. Попуњене су и опремљене савременим наоружањем и војном опремом погодним за ваздушни и поморски транспорт и десантирање и за ефикасну употребу у свим условима. Оспособљене су за ефикасно извођење борбених дејстава у различитим амбијентима и условима, за дуготрајно ангажовање и велика психофизичка напрезања. Поседују велику стратегијску и тактичку покретљивост и брзину концентрације снага на великим удаљеностима, засноване на ваздушном и поморском транспорту, бројним војним базама, упориштима и ослонцима и на мобилности ратне технике, и способност за преношење тежишта дејства с једног војишта или правца на други. Тако исто, оспособљене су за успостављање десантне основице и за прихват снага појачања и подршке или другог ешелона, а имају и одговарајуће позадинско обезбеђење и логистичку подршку, и еластичне планове употребе према конкретној ситуацији. Те снаге се ангажују на територијама других, првенствено неразвијених земаља у зонама „виталних интереса“ великих и регионалних сила. Оне самовољно проглашавају интервенцију „оправданом“ и „леgitимном“ акцијом. При томе, до изражаја најчешће долазе динамичност и разноврсност, офанзивност, изненађење, економија снага и ефикасност дејства, свеобухватност и оригиналност у извођењу борбених дејстава и других активности, предухитрење противника, добра обавештеност о противнику, тајност и брзина дејства и примена разних врста маневара, врхунска обученост интервенционистичких снага, и друго. Понекад су ангажоване снаге за брзе војне интервенције трпеле велике губитке и доживеле пораз. Показале су често неефикасност у заустављању грађанског рата или етничког сукоба или у свргавању неког владајућег режима. Наиме, показало се да ни оне нису свемоћне, и да имају одређених слабости и значајних ограничења у снази и могућности употребе.

---

### **Закључак**

Интервенција је мешање једне или више држава у унутрашње и спољне послове друге државе употребом разних средстава и поступака ради потчињавања воље противника и остваривања економских, политичких и војностратешких интереса и циљева интервенциониста. У теорији и пракси међународних односа постоје разне врсте или облици интервенције: економска, политичка, дипломатска, субверзивна, пропа-

гандна и оружана или војна интервенција. Агресивни рат и војна интервенција су специфичне, али и веома сличне друштвене појаве, које значе наставак политике насилним и другим средствима ради остваривања сопствених интереса. То су сукоби међународног карактера, забрањени Повељом УН и међународноправним актима. Рат и војна интервенција нису синоними, мада су разлике између њих релативне и само условне; под ратом се подразумева вођење оружане борбе, а војна интервенција може да се изведе војном претњом или ограниченом употребом војне силе без извођења борбених дејстава. Сматра се да је војна интервенција погодније средство политике од агресивног рата и да се може лакше прикрити и оправдати као „леgitимна“ акција.

Војна интервенција је најдрастичнији облик интервенције, а изводи се употребом оружане силе и других средстава. Схвата се као облик или синоним оружане агресије, ограничени међународни оружани сукоб или специфичан вид локалног и регионалног „ограниченог“ рата, настао због интернационализације грађанског рата или оружане побуне, и као акт насилног и самовољног или оружаног мешања у унутрашње и спољне послове друге државе. Политички и војни циљеви оружане интервенције могу да буду мање или више ограничени и радикални, а најчешћи су: стицање превласти, односно проширивање или стицање и одржавање интересних сфера и зона доминације; побољшање политичке, економске и стратегијске позиције и стицање глобалне или регионалне надмоћности и потискивање супарника; свргавање одређених режима и довођење нове послушне гарнитуре, или заштита и одржавање таквих режима од обарања и спречавање побуњеништва, политичких немира и преврата; наметање сопствених интереса, друштвених вредности и облика друштвеног и државног уређења; измена државних граница, отцепљење и анектирање делова туђе територије и задовољење територијалних претензија; остваривање неоколонијалних тежњи и заштита одређених економских, политичких, војностратешких и идеолошких интереса у другим земљама и регионима; спровођење „казнених“ операција и одмазде; успостављање контроле поморских трговинских комуникација, и друго. Интервенција је могућа у непријатељским, неутралним и ванблоковским и савезничким земљама.

Постоје различите врсте војних интервенција: индивидуална и колективна, непосредна и посредна, уговорна или легитимна (по позиву и на основу уговорне и друге обавезе) и незаконита (без позива и самовољно), отворена и прикривена, и интервенција (мировна операција) снага Уједињених нација. Снаге и средства, стратегије, облици и методи војне интервенције су различити, развојни и историјски. Избор и еволуција стратегије је један од најтежих проблема конкретне војне интервенције. Стратегија је условљена првенствено спољном и унутрашњом политиком интервенциониста и међународним приликама у том раздобљу, дипломатском и политичком подршком или изостанком такве подршке, или колебањем савезничких и пријатељских земаља, очекиваним или стварним отпором снага у држави у којој се интерве-

нише или изостанком отпора, циљевима и врстом интервенције, временом трајања, величином захваћеног простора и другим објективним околностима.

Основне врсте стратегије војне интервенције јесу: директна стратегија „блицкрига“ или муњевитог сламања противника, стратегија непосредног судара оружаних формација и уништења противничких снага, стратегија несразмерног исцрпљивања противника, комбинована стратегија, затим стратегија изненадних узастопних удара, стратегија пацификације и подређивање воље противника без већих оружаних сукоба, и стратегија посредног наступања, односно стратегија посредних притисака и застрашивања. У борбеним и неборбеним дејствима интервенциониста примењивани су сви принципи стратегије, а особито избор циља, изражавање тежишта и концентрација снага и напора, офанзивност, маневар, надмоћност, економија снага, изненађење, безбедност, обавештеност, јединство командовања и одржавање борбеног морала.

Војне интервенције изводе првенствено велике и регионалне силе против малих и неразвијених, а само изузетно и против средњих или великих држава. Изводе се, првенствено, у политички нестабилним земљама захваћеним кризом, побуњеништвом и грађанским ратом, у зонама њихових „виталних интереса“, а покушавају да се оправдају и легализују разним изговорима и измишљеним разлозима, позивањем на Повељу УН, „уговорним обавезама“ и савезничким споразумима, потребом одбране људских права или „правом“ одржавања и наметања мира и сопствених решења кризе. Изводе их унапред организоване и припремљене снаге за брзе војне интервенције, снаге за брзо реаговање и специјалне снаге, или накнадно одређене снаге према указаној потреби, као и мултинационалне снаге или снаге НАТО-а под мандатом Савета безбедности УН или без тог мандата. Снаге за брзе војне интервенције су средство политике насиља, претњи и притисака и реална су опасност за безбедност малих држава.